THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd; 1913

זע נען די קאנסערוואטיוון אונזערע פריינד?

אנטי־אידישע ארויסטרעטונגען אינ'ם קאנסערוואטיוון לאגער ווערען אלץ פון א גרעסערען מאסשטאב. אויב מיר האבען ביז יעצט געהאט צו טאן נאר מיט איינצעלנע לאקאלע פאלען און אומאפיציעל, ווי למשל, די אנפאלען פון דעם "לע גאנלו", האבען מיר שוין אבער יעצט דערפאר אפיציעלע ארויסטרעטונגען, פאר וועלכע די קאנסערוואטיווע פארטיי מוז און דארף געהאלטען ווערען פאראנטווארטליך.

די הינע "מעיל ענד עמפייער" איז אן אפיציעלע קאנסערוואטיווע פארטיי־צייטונג, און זי גיט איבער א ליסטע פון איין און צוואנציג פראגען, וואס די קאנסערוואטיווען שטעלען יעצט צו דער קינג רעגירונג, און די פראגען 8 און 17 איינגעג די מאטיווען הינטער זיי.

— אין דעם אנטיסעמיטישען שטוין־בלעטעל "לע גאנלו", וואס די קוויבעקער קאנסערוואטיווען פארשפרייטען, ווערט געהיצט געגען טעשעראן'ן, אז מיט'ן באווילינגען אידישע שולען פאר די אידען אין מאנטרעאל, העלפט ער נאכאמאל קרייציגען יעזוס'ן, און פראגע נומער אכט וואס ווערט געשטעלט פון די קאנסערוואטיווען איז כמעט א קאפיע פון דעם. די פראגע לייענט זיך: —

"ארטיקעל 93 פונ'ם "בריטיש נארט־אמעריקע עקט" גאראנטירט, אז די קוויבעקער שולען ווערען זיין אויסשליסלעך קריסטליכע. ווי אזוי האט איר פארבראכען די קאנסטיטוציע, און דערלאזט אז עס זאל אנגענומען ווערען דער "דייוויד ביל", וואס גיט די מאנטרעאלער אידען דאס רעכט פאר סעפעראטע שולען?"

און פראגע נומער 17 האט אויך אין זיך ניט וועניגער שנאה.

"איר האט אויסגענעבען מיליאנען אויף צו ברענגען אהער אימיגראנטען פון רוסלאנד און צענטראל איראפע, וויפיעל האט איר אויסגעגעבען, פאר דעם, אז דער האלבער מיליאן קאנאדער, וואס איז אין גלות אין די פאראייניגטע שטאטען, זאלען קענען בלייבען דא אין לאנד?"

און די קאנסערוואטיווע קאנדידאטען פארדירען נאך אלס די פריינט פונ'ם אימיגראנט.

טאריף און ארבייטסלאזיגקייט

עס איז פאראן ארבייטסלאזיגקייט אין לאנד, און קיינער זוכט עס ניט אפצולייקענען.

אבער קען דען א העכערער טאריף עס אפשאפען?

קען דען וועלכער עס איז פארטיי אפשאפען?

און איז דען די ארבייטסלאזיגקייט נאר און בלויז א קאנאדישער ענין. מיליאנען ארבייטסלאזע זענען פאראן אין די שטאטען, טראצדעם וואס זי האט אזא הויכען טאריף און האט אים נאך לעצטענס פארגרעסערט.

אין ענגלאנד זענען פאראן מיליאנען ארבייטסלאזע, און אויך די ארבייטער רעגירונג איז מאכטלאז עטוואס צו טאן.

ארבייטסלאזע זענען יעצט פאראן אין כמעט יעדען אינדוסטריעלען לאנד, און קאנאדע איז אין דעם הינזיכט ניט קיין אויסנאם, כאטש די צאל ארבייטסלאזע איז דא קלענער ווי ערגעץ אנדערש.

און קומט מען צוגיין און מען שרייט וועגען א הויכען טאריף, און אז דאס וועט אויפלעבען דאס לאנד אינדוסטריעל און אפשאפען ארבייטסלאזיגקייט, איז דאס ניט מער ווי פאליטישער "האמבאג".

טאריף פאר פראטעקציע, אויף צו באשיצען די קאנאדער אינדוסטריעס, האט היינט צו טאג דאס לאנד. עס איז אויך פארען א טאריף־באארד, וועלכע באטראכט פון צייט צו צייט די נויטיגע ענדערונגען, וועלכע דארפען געמאכט ווערען. דער 1930 דאנינג בודזשעט שאפט אויך גרויסע מעגליכקייטען פאר אן אינטרא־עמפייער האנדעל, און עפענט גרויסע מעגליכקייטען פאר א וואוקס פונ'ם קאנאדער האנדעל און אינדוסטריע — ווארום דשע דער געשריי טאריף?

א היסעל הויכער טאריף וועט ניט פארגרעסערען די אינדוסטריעלע מעגליכקייטען, וועט ניט לייזען די ארבייטסלאזיגקייט, און וועט אויף קיין האר ניט פארבעסערען דעם וואוילזיין פון דער באפעלקערונג.

א נאך מער געהעכערטער טאריף וועט נאר פארפיעלפאכען די פראפיטען פון גרויס קאפיטאל אויף'ן חשבון פון די פאלקס־מאסען, און וועט די לעצטע גופא גאר ניט געבען.

און דאריבער איז דער גאנצער געשריי וועגען טאריף ניט מער ווי "האמבאג". דאריבער איז עס ניט קיין "אישו", כאטש די קאנסערוואטיווען ווילען מיט דעם געשריי שלאגען קאפיטאל פאר זיך.

ערפילט אייער הוב ווי נעהעריג איז

כל ישראל ערבים זה לזה. יעדער איד איז פארא נטווארטליך פאר דעם צווייטען איד. און זייט דאס איז אנגענומען געווארען אין לעבען, האלט מען איבעראל איין אידען פארא נטווארטליך פאר'ן צווייטען.

די אידען האבען אלע מאל פיגורירט אלס א כלל. מען האט קיינמאל ניט געלויבט איין אידען, ניט באררעגדיג דעם כלל, און פארקערט מען טאדעלט ניט איין אידען נאר דעם כלל.

דערמאנען מיר אייך ספעציעל איצט, דריי טעג פאר די וואלען, אז איר זענט פארא נטווארטליך צו די אידען פון אנטאריא, צו דערפילען אייער הוב ווי געהעריג, און אנווענדען אלע אייערע כוחות בלויז פאר איין ציעל און צוועק: צו העלפען ערוועהלען דעם אידישען קאנדידאט אין סענטער וועסט, סעם פעקטאר.

מיר האבען שוין אנגעדייט, אז אין איצטיגען וואל קאמפיין זענען ניט פאראן קיין באזונדערע אישוס. ביידע פארטייען דעבאטירען וועגען געוויסע פראבלעמען, און וועגען פארטרעטערשאפט ביי דער קומענדער "אימפיריעל קאנפערענץ". מיר האבען אבער אן אישו, מיר ווילען ערוועהלען א אידישען פארטרעטער, וועלכער זאל אין אטאווא לאזען הערען די שטימע פון צענדליגער טויזענטער אידען פון אנטאריא.

איצט האבען מיר די מעגליכקייט.

סענטער וועסט האט צוועלף טויזענט אידישע שטימען. מיר פאדערען אויף אין נאמען פון "כל ישראל ערבים", אז איר זאלט דערפילען אייער אידישען הוב צום אידישען כלל, און שטימען פאר סעם פעקטאר. איר מוזט אויך זעהן אז אייער פאמיליע, אייער שכן, אייער פריינט, אויב ער וואוינט אין סענטער וועסט, זאל אויסנוצען זיין שטימע ווי געהעריג איז.

מיר מאכען אייך אויפמערקזאם, אז א ספעציעלער בריעף איז צו אייך געשיקט געווארען פון קוירנעל פ. דזש. דזשאנסאן, וועלכער איז זעלבסט געווען א קאנדידאט אין סענטער וועסט, און וועלכער אפעלירט פאר דער ערוועהלונג פון סעם פעקטאר, אז אין יענעם בריעף איז אנגעגעבען דאס פלאן וואו איר דארפט שטימען. ווארפט דארום ניט אוועק דעם בריעף, אום איר זאלט נאכהער ניט דארפען זוכען וואו צו שטימען.

געדענקט! מאנטאג איז דער וואל־טאג. דער טאג פון אייער מאכט. דער מאמענט פון אייער וואל, ווען איר קענט איבערצייגען דעם כל ישראל ערבים, אז איר זענט אידיש פארא נטווארטליך צום אידישען כלל.

זייט זשע ערליך צו זיך זעלבסט, זייט ערליך צו דער אידישער שטימע.

שטימט, ארבייט, און העלפט ערוועהלען לאיער סעם פעקטאר אין סענטער וועסט.

די קרוין האט איהר נעבראכט מעהר לייד ווי פרייד

קארא לס. ווייב האט געהאפט צו זיצען אלס קענינין־מוטער ביים זייט פון איהר זוהן, אבער מיט קארא לס צוריקקומען, איז איהר חלום צערונען.

אין די לעצטע פאר מאנאטען, זייט קארא ל האט זיך צוריקגעקעהרט קיין רומעניע און איז דארט געווארען דער קענינ, נאכדעם ווי ער האט "ארונטערגעווארפען" פון טראהן זיין איינענעם זוהן מיכאי. — אין פארלויף פון דער דאזיגער צייט האט מען זעהר א סך גערעדט סאי וועגען קארא ל'ן, סיי וועגען דעם קליינעם קענינעל, און סיי אין סיי וועגען קארא ל אדישער געליעבטע. מאגדא לופעסקו, צוליעב וועלכער ער האט איינגעגטליך זיך געהאט אפגעזאגט פון דעם רומענישען טראהן, אבער אין פארלויף פון דער דאזיגער צייט האט קיין איינער ניט גערעדט וועגען קארא ל'ס ווייב, די פרינצעסין הערלענא, וועלכע איז אהן צווייפעל איינע פון די טראגישסטע פיגורען אין דער וועלט פון פרינצען און פרינצעסינס אין אייראפא. פרינצעסין העלענא איז דער קורצע באשרייבונג פון פרינצעסין הערלענא, געשריבען פון העלען ווילשהיימער. זי דערצעהלט אונז וויפיעל צרות פרינצעסין העלענא האט זיך אויסגעשטאנען פאר דער צייט וואס זי איז געווען קארא ל'ס ווייב. דערצו האט זי געהאט צרות ניט נאר פון איהם אליין, נאר זי האט פיעל געליטען פון די לעצטע וועלט איבערקעהרונגען, וועלכע האבען אויף געטראפען איהר פאטערס מלוכה, דער קעניג פון גרייט בריטאניע.

פרינצעסין העלענא איז, ווי מען זאגט עס, געבוירען געווארען אונטער א טונקעלען שטערן. זי איז פארפאלגט געווארען פון טויט און אומטרייהייט אויף יעדער שריט און טריט פון איהר לעבען. איהר זיידע, גערג דער ערשטער קעניג פון גריכענלאנד, איז דערשאסען געווארען, און איהרער א ברודער איז געשטארבען פון א בים פון א מאנגיל.

און אז העלענא האט ניט געהאט קיין גליקליך לעבען פאר קארא ל'ן, בעת ער איז געווען דער רומענישער קרונפרינץ, איז דאך א באקאנטער פאקט. אבער זי האט ניט אזוי פיעל געליטען פון דעם וואס קארא ל האט זי ניט ליעב, ווי פון דעם, וואס איהר קינד, איהר מיכאי, איז געווען מעהר אונטער זיין שוץ, ווי אונטער איהרען.

העלענא, ווי עס ווערט ערקלערהרט, האט ניט געזוכט די קרוין, עס האט זי ניט שטארק געארט צו קארא ל איז יא דער קעניג פון רומענין, אדער ניט. נעליעבט האט זי איהם אויך קיינמאל ניט, אז זי זאל שטארק פיהלען זיין איבערלעבען זי פאר דער אידישער געליעבטער, צוליעב וועלכער ער האט אויפגעגעבען זיין רעכט אויפ'ן טראהן. עס איז געווען איהר קעניגליכער שטאלץ, וואס איז פארווארעדט געווארען פון קארא ל'ר האנדלונג. און די דאזיגע וואונד האט געשיינט צו הייילען זיך מיט דער אויסזיכט, אז איהר מיכאי וועט אין פארלויף פון די קומענדיגע יאהרען ווערען דער הערשער פון לאנד, און אויב, האט זי געטראכט, עס איז איהר ניט באשערט צו טראגען די קרוין אלס דעם קעניגס ווייב, וועט זי טראגען די קרוין אלס דעם קעניגס מוטער.

אבער אויך די דאזיגע איינציגע און לעצטע האפנונג איהרע איז איצט צורונען געווארען מיט קארא ל'ס צוריקקומען, און אז דעם דריקט זיך אויס איהר פארבאסענקייט געגען איהר געהעזענעם מאן, וועגען וואס מען האט אזוי אפט געשריען כען אין דער צייט פון זיין אומקעהרען זיך קיין רומעניע, אז זי האט זיך ניט געוואלט איבערבעטען מיט איהם. ניט דערפאר האט זי זיך ניט געוואלט איבער בעטען מיט איהר גרויזעגעם מאן, ווייל איהר ליעבע אין איהר פריינט שטאלץ האט דאס איהר ניט ערלויבט. נאר דערפאר ווייל זי האט געוואוסט אז מיט קארא ל צוריקקומען ווערט איהר קינד צוריק פארשטופט אין הינטערגרונד, און צוזאמען מיט'ן קינד — אויך זי אליין.

ניין העלענא האט ניט געוואלט אז קארא ל זאל צוריקקומען. אבער ער איז סאי ווי געקומען. זי איז געזעסען ביי אין פענסטער, אין פאלאץ, אין בוקא־רעסט און האט געזעהן ווי די שטאדט האט זיך יום טוב'דיג פארפוצט און האט געגעבען איהר מאן א פייערליכע אויפנאהמע. זי האט געהערט ווי דאס פאלק האט געיובל'ט און געשריגען "הורא פאר

(פארזעצונג אויף פייבוש 5)

ווי אזוי די אידישע באפעלקערונג קעמפט פאר איהר עקזיסטענץ אין דער טויט־לעבעדיגער ווילנע

פון אונזער אייראפעאישען מיטארבייטער י. אקון

ווילנע איז לעצטענס געווארען „באר־יהמט" מיט איהר עקאנאמישען חורבן, צוליעב וואס זי האט דאס באקומען דעם נאמען פון א טויט געווארענער שטאדט, דער דארף אבער זאגען, אז צו דערזעל־בער צייט קאן ווילנע ווערען באריהמט דוקא מיט איהר לעבעדיגער טעטיגקייט ניט נאר אויפ'ן קולטורעלען געביט (דעם שם פון ירושלים דליטע איז שוין לאנג אלעמען באוואוסט), נאר אפילו אויף דעם ריין עקאנאמישען געביט.

די לעבענס־פעהיגקייט פון דער אי־דישער ווילנע איז ווירקליך מערקווירדיג דערמיט, וואס דוקא אין די לעצטע 11 יאהר, ווען ווילנע איז אויסגעקומען צו איבערלעבען אזוי פיעל עקאנאמישע קא־טאסטראפעס צוליעב דעם אריינמארשי־רען פון חילות פון דריי מאכטען (די באלשעוויסטישע — 2 מאל, ליטווישע — 1 מאל, פוילישע — 3 מאל), צוליעב די ירידות פון די פארשיידענע געלט־וואר־ליוטעס און צוליעב די ספעציעלע רדיפות אויף דער אידישער באפעלקערונג, ווי פאר־גראמען א. ד. נ. — איז דאך נעמאכט געווארען זעהר פיעל פרואווען אויף דעם עקאנאמישען געביט, און עס זענען באי־שאפען געווארען גראד אין דיזעלבע יאר אן אנדערע קורסען אויף צוגרייטען ציעס, צווישען וועלכע עס זענען דא אזעל־כע וואס קאנען דינען אלס מוסטער פאר אנדערע אידישע קבוצים, וועלכע געפינען זיך ביי פיעל בעסערע עקאנאמישע פאר־העלטנישען.

עס איז ניטא ממש קיין איין שיכט צווישען דער באפעלקערונג אין ווילנע, וועלכער זאל ניט פארמאגען די אדער יע־נע ווירטשאפטליכע אינסטיטוציעס. עס איז באמת א באזונדערע איינגעגאשעפט אין קאמף פאר'ן עקזיסטענץ, אן איינגע־שפארטקייט, ווי מען זאגט, פון ליטוואק־עס, וועלכע עס שרעקט קיין זאך ניט אפ, און וועמען קיינע צרות פארמאטערען ניט. — האלט ניט אויס איין אינסטיטו־ציע, ווערט מען ביי זיך נאך ניט אראפ־געפאלען און מען טראכט באלד וועגען אויפבויען אן אנדער אינסטיטוציע, און אזוי האבען מיר פאר זיך אין משך פון די דערמאנטע 11 יאהר א געשיכטע פון א רייע עקאנאמישע אינסטיטוציעס, ווי אויפ'ן ריין ווירטשאפטליכען, אזוי נאך מעהר אויפ'ן פראפעסיאנעל טעכנישען געביט.

עס איז גענוג אויבערצולייענען דעם צעטעל פון די אלע עקאנאמישע אינסטי־טוציעס כדי צו איבערצייגען זיך אין דעם, וואס פאר א גוואלדיגע פארשידענארטי־גע טעטיגקייט עס איז געפיהרט געווא־רען דוקא אין די לעצטע, וואלט איך זא־גען, פארצווייפלונגס־יאהרען. געזעל־שאפטליכע קרעדיט אינסטיטוציעס פאר אלע שיכטען פון דער אידישער באפעל־קערונג, ווי א ליי און שפאר־קאסע פאר האנדווערקער, קליינהענדלער באנק, סוחרים באנק, הויז־באזיצער באנק, צענ־טראלע אידישע פאלקס־באנק פאר קא־אפעראטיוון (וואס באדינען אלע שטעדט און שטעדלאך פון גאנץ ווילנער ענגענען), ארבייטער באנק, הילפס קאסע פאר אנ־געשטעלטע און מיטארבייטער אין קא־אפעראטיווע אנשטאלטען, הילפס קאסי־טעס פאר באלדינען קרעדיט א.ד.נ.; עס קומען ווייטער קאנסום קאאפעראטיוון, וועלכע האבען באדינט פארשידענע שיכ־טען פון דער אידישער באפעלקערונג, „באר־יהמטע" פאבראקען, וועלכע זענען פאר רוי־שטאפען און מאטעריאלען, האנט־ווערקער און ארבייטער אפזאץ לאגערן און פראדוציר קאאפעראטיוון, און — פארשיידענע צוויינען פון מלאכה און אז. וו.

זעהר פיעל איז אויך אויפגעטאן גע־ווארען אויפ'ן געביט פון פראפעסיאנאל־טעכנישער בילדונג, וואס שפילט א גרוי־סע ראליע אין דער פראדוקטיוויזירונג פון דער אידישער באפעלקערונג. מיר זע־הען דא א רייע לעהר־ווארשטאטען און פאך־קורסען פאר שניידערי, סטאלערי, שלאסער, וועש נייטערי, האפטערי, הי־טען־פוצערי ביי דער געזעלשאפט „הילף דורך ארבייט", „ארט", פרויען פאראיין: פארשיידענע אוועגס קורסען פאר דער־וואקסענע צושניידער, עלעקטראמאנטיא־רען, טעכניקער, בעמיטער און אנד., און צוליעב דער באריהמטער אידישער טעכ־ניקום מיט זיינע 2 אפטיילונגען פאר מע־כאניקער און עלעקטראטעכניקער.

מען דארף נאך צוגעבען די געוו. קא־אפעראטיווע קורסען ביי „יעקאפא", עקאנאמישע־קורסען און ספעציעלע אי־דישע האנדעלס קורסען אויף צוגרייטען פראקטישע טוער פאר פריוואטע און גע־זעלשאפטליכע אונטערנעהמונגען. אמת ניט נאר אלע פון די אויסגערעכנטע אינסטיטוציעס זענען אנגעהאלטען גע־ווארען די נאנצע צייט. די קאנסום קא־אפעראטיווען און האנטווערקער רוי־שטאף לאגערן, למשל, זענען אינגאנצען אראפגעשווענקט געווארען פון אויבער־פלאך צוליעב ספעציפישע סיבות, אבער דאס ווירקט לחלוטין ניט אויף דער ווייט טערדיגער טעטיגקייט. פארקעהרט, דאס באוויזען נאר, אז פון איז דא א געזונ־טער צוגאנג צו די אלע אינסטיטוציעס, מען זעהט אוועשטעלען זיי אויף פעס־טע ווירטשאפטליכע יסודות, און ממילא מוזען אראנגעווארפען ווערען פון חשבון די דאזיגע אינסטיטוציעס וועלכע ברענ־גען ניט די געווינשטע רעזולטאטען.

אין דעם באשטעהט טאקע דער זין פון די כסדר'דיגע פרואווען, ניט נתפעל ווערענדיג פון דעם, וואס דער אדער יע־נער פרואוו קאן אמאל ניט געליינגען. דער עיקר איז צו זוכען שטענדיג נייע פאר־מען און מיטלען און ניט אפשטעלען זיך אין וועג, ווי שווער און דארנדיג ער זאל אפסמאל ניט זיין. א דאנק דעם האבען זיך טאקע ביסלעכווייז אויסגעטיילט די אלע אויסגערעכענטע אינסטיטוציעס די יעניגע וועלכע האבען באוויזען צו פאר־עפסטיגען זיך און פיעל העלפען דער אר־טיגער אידישער באפעלקערונג ביי די איצטיגע שווערע לעבענס באדינגונגען אין פוילן בכלל און ווילנע בפרט.

א באזונדער „אויפמערקזאמקייט צו־הען צו צו זיך, למשל, די ווילנער ארבייי־טער פראדוציר קאאפעראטיוון, וועלכע שטעלען מיט זיך פאר אן אינטערעסאנטע ערשיינונג ניט נאר פאר'ן אידישען לע־בען אליין.

די פראדוציר קאאפעראטיוון זענען געגרינדעט געווארען באלד נאך דעם „באר־יהמטען" פאגראם, ווען די פוילישע חילות זענען אריין אין ווילנע אין 1919 יאהר. דאס איז פארגעקומען לויט דער אניציאטיוו פון די ארבייטער־טוער אליין, און שוין 11 יאהר ווי די פראדו־ציר קאאפעראטיוון עקזיסטירען אלס זעלבסטשטענדיגע ארבייטער ווירט־שאפטליכע אינסטיטוציע, וועלכע אנט־וויקעלט א באדייטענדע טעטיגקייט.

פאר די עלף יאהר זענען געמאכט געווארען אין פארשידענע צייטען א סך אנאלאגישע פרואווען סיי ביי די האנט־ווערקער סיי ביי די ארבייטער אין וואר־שע און, אנדערע שטעדט פון פוילען. די דאזיגע פראדוציר־קאאפעראטיוון זענען כמעט אלע אונטערגעגאנגען, זיי האבען ניט נעקאנט צו ליעב א רייע סיבות אנ־האלטען מיט זייער טעטיגקייט. אט די טרויעריגע פאקטען האבען טאקע אריינ־געבראכט פיעל ספקות אין דער באציי־אונג צו דער פראדוציר קאאפעראציע, וועלכע האט אלע מאל געהאט גענוג גענ־גער.

די ווילנער ארבייטער פראדוציר קא־אפעראטיוון האבען אבער גלענצענד אויסגעהאלטען אלע נסיונות דורכגעהאל־טען זיך ביי די שווערסטע איבערלעבענ־שען וועלכע מען האט געהאט דורכצומא־כען די לעצטע 11 יאהר. די ארגאניזיר־יסודות פון די דערמאנטע פראדוציר־קאאפעראטיוון זענען אזעלכע, אז זיי זע־נען זעהר פעהיג צו צופאסען זיך צום באר־טרעפענדען מאמענט, און די ווירט־שאפטס סיסטעם איז אויך אזוי איינגע־פיהרט, אז עס קען ניט דערלאזען ווערען צו א וועלכען ניט איז קראך, אין ערגסטען פאל קאן אפשטעלען זיך אויף א קורצע אדער לאנגע צייט אן איינצעלנער קא־אפעראטיווער ווערקשטוב, אבער דערפאר קאן דערזעלבער ווערקשטוב אין א צייט אבום ביי פאסענדע באדינגונגען ווידער אויפלעבען, און עס קאנען בכלל עפענען זיך נייע ווערקשטובען, ווי דאס האט דייטליך באוויזען די 11 יאהריגע פראק־טיק.

ארום און ארום האבען פונקציאנירט אין פארשידענע צייטען אין משך פון די 11 יאהר עטליכע און צוואנציג קאאפע־ראטיווע ווערקשטובען פאר סטאלערי, שלאסערי, שניידערי, שוסטערי, שטע־פעריי, בערשטערי, שניצערי, דרוקערי, איינבינדערי, מצה־בעקערי, לאנדווירט־שאפטליכע ארבייט, מוליערי, מאלערי און אנדערע אזעלכע צווייגען פון ארבייט, ביי וועלכער עס זענען באשעפטיגט הונ־דערטער אידישע ארבייטער. די אלע קא־אפעראטיווע ווערקשטובען זענען פארבונ־דען צווישען זיך דורך איין צענטראלע, וועלכע פיהרט אן מיט דער גאנצער ווירטשיפט. עס איז באמת אן ארגינעלע ארבייטער אינסטיטוציע, וועלכע האט באוויזען איהר לעבענספעהיגקייט א דאנק איהר אינגעגאנגענעם סיסטעם.

א צווייטע אינסטיטוציע אויפ'ן גע־ביט פון פראפעסיאנעלער בילדונג איז דער ווילנער אידישער טעכניקום, וועלכער איז פאקטיש ניט קיין ארטיגער לעהר־אנ־שטאלט, ווייל ער באדינט די אידישע יוגענט פון גאנץ פוילען. דאס איז דער איינציגער בכלל אידישער טעכניקום (אלץ ווערט דא געלערענט אין אידיש), וואו עס ווערען צוגעגרייט מעכאניקער און עלעקטראטעכניקער, צוגעפאסט צו דער מיטעל אינדוסטריע פון לאנד. א טייל פון די פארענדיגט פאהרען ווייטער לערנען זיך אין העכערע טעכנישע לעהר־אנשטאלטען אין אויסלאנד.

דער טעכניקום איז געגרינדעט גע־ווארען אין 1921 יאהר, ער ווערט סוב־סידירט פון דער געזעלשאפט „ארט" און ניט קוקענדיג אויף די גוואלדיגע שווע־ריגקייטען האלט ער זיך אין איין אנט־וויקלען.

דעם טעכניקום באזוכען שטענדיג איבער 200 צוהערער. יעדען יאהר פאר־ענדיגען איבער 30 צוהערער.

דער טעכניקום איז געווארען א באר־דייטענדער פאקטאר אין אידישען קול־טור־טעכנישען לעבען, און דער צעהן יאהריגער יובל וועלכער וועט נעפייערט ווערען קומענדיגען יאהר, וועט ווירקליך זיין א יום טוב ניט נאר פאר ווילנע אליין נאר פאר דער אידישער געזעלשאפט בכלל.

אט אזוי אנשטעהען אין דער „טוי־טער ווילנע נייע קוואלען, פון וועלכע עס שטראמט דאך כסדר מיט לעבען...

ניין יארקער „אחוזה" גרינדעט נייע באנק אין ארץ ישראל

אויף דער לעצטער מיטגליעדער פאר־זאמלונג פון דער ניו יארקער אחוזה א' וועלכע פארנעהמט זיך מיט העלפען אמע־ריקאנער אידען צו קויפען באדען און פלאנצען פרדסים אין ארץ ישראל. אין באאמטן געווארען אז די פאלעסטינער רעגיערונג האט שוין גוטגעהייסען דעם טשארטער פון דער באנק וועלכע די אחוזה גרינדעט איצט אין ארץ ישראל.

די באנק ווערט גערינדעט מיט אן אקציען קאפיטאל פון 20 טויזענט פונט (100 טויזענט דאלאר) א באדייטענדער טייל פון די שערס איז גענומען געווארען דורך די מיטגליעדער פון דער אחוזה און אויך אנדערע אמעריקאנער אידען.

די באנק פאנגט אן איהר טעטיגקייט אין "רעננה" די בליהענדע פלאנצונגס קא־לאניע אין עמק השרון וועלכע איז געגרינ־דעט געווארען מיט יאהרען צוריק פון דער אחוזה. דאס איז פארגעקומען צוריק פון דער פלאנצערס און וועט אויך אנפיהרען אל־נעמיינע באנק געשעפטען פאר די סכדר וואקסענדע קאלאניעס אין יענעם גענעגנ־ד.

דאס געלד וואס די באנק וועט לייהען וועט געזיכערט ווערען דורך דעם באדען, פלאנצונגען, און פרוכט וואס ווערט גע־שיקט קיין אויסלאנד.

די גרינדער פון דער באנק זיינען דאריבער זיכער אז די נייע באנק וועט ניט נאר העלפען אינ'ם אויפבוי פון ארץ ישראל נאר אויך זיין א געזונטער אינ־וועסטמענט פאר אמעריקאנער אידען וואס וויל באטייליגען זיך אינ'ם דאזיגען אויפבוי אויף א געשעפטליכען וועג.

די מאכט פון דער זון

(במקום פעליעטאן)
פון אברהמיל

אין תמוז — זאגט מען — ווירקט די זון געפעהרליך אויפ'ן מח.

א קרבן פאלט דער שכל אפט
פון פלאם אויף איהר מזבח . . .

איך ווייס ניט, צו דאס ריכטיג איז,
צו איינבילדונג פון יאהרען,
ווייל עס איז קיין חכם פון דער זון
ניט נארישער געווארען.

דאקטוירים זאגען, אז די זון
א אידען פון סלאבאדקע,
האט אין מצרים אויסגעהוילט
אנומעלט פון טשאכאטקע.

און הלואי זאל איך מיט אייך
צוואמען דאס פארמאגען,
דעם "ראדיום" וואס די זון באזיצט,
לייט אלע אסטראלאגען! . . .

און איהרע מעלות אנדערע,
א חוץ טשאכאטקע היילען,
איז פאר א קליינעם קעפעלע
נאר שווער צו איבערצעהלען.

פון איהרע שטראהלען רויט ווערען
א פנים קען א בלייכער,
און פון איהר פייער קען א הארץ
פון שמאהל אויך ווערען 'ווייכער".

אין זון־בערער פארשווארצט ווערען
אויך קאנען מארמאר־לייבער,
און טיעפער ווערט די דעקאלטע
פון הויץ ביי פעטע ווייבער . . .

מיט "משה'ס פנים" טרייבט די זון
די זינדיגע צו טבילה.
און לעקטשורס נודנע רופט צוריק
איהר פייער לכתחילה . . .

היינט וויפיעל אינספיראציע
פאר קינסטלער און פאעטען
דערלאנגט איהר שעהנער אונטערגאנג,
פארנאכט אין וואסער בעטען ? !

זי ניט די צייט פון ליכט בענטשען
נעגוי פאר פרומע צנועות,
און פאר נעמיטהער ליידענדע
פארזארגט איהר שיין רפואות.

זי וועקט צו שחרית סאי דעם האן,
להבדיל אויך דעם חסיד,
מען זאגט א "יום שכלו טוב"
זי ברענגען וועט לעתיד —

און וועט די פעלקער ברידערען
מיט פעדים ליכט און ליעבע,
און אפווישען די שנאה פון
די אלטע טעג, די טריבע . . .

מיר גלויבען דאס מיט יעדען נערוו,
ווייל יעדער איז א קענער
אויף דעם "פלאנעטען־הערשער" און
דעם בח פון זיין ברענער . . .

דער קירכענקופאל בלאסער...
און אויפ'ן "סטים־שיפ" פיער א הייסע
בוואליע שטראמט פון וואסער....

און אונטערן פריען הימעל, וואו
די גאלף־לאמטערנעס גלאנצען,
נאר דוכט זיך מיר. דער תמוז" לאזט
דארט משוגעים וזאנצען...

און ווען אין דער טעמפעראטור
צו מיר קומט א מחבר
און בעט מיך לעזען סעריעס
ארטיקלען פון אראבער.

צי נאר א דיכטער ברענגט צו מיר
א "קילא" מאנוסקריפטען,
וואו טרעהרען דעקלאמירט בקול
א ליעדער־זאמלונג גראבע;

צי איינער האלט ביי א באנעטט
א ספיטש א גלות־לאנגען, —
א שטעקען אכפ איך און בין גרייט
דער חברה צו דערלאנגען...

אין תמוז שטעקען איז,
פאראנטווארטליך ווער זעלטען,
בפרט אין זעלבסט פארטיידיגונג,
ווייל איך קען זיך ניט שעלטען . . .

Kellogg's CORN FLAKES